

Uredništvo i uprava
ZAGREB, Masarykova 28a,
Telefon 67-80

Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
juljske Krajine
LJUBLJANA, Erjavceva 4a

ISTRA

PETLETNICA SEDEJEVE
SMRTI
GREGORČIČEVA TRIDESET-
LETNICA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULJSKE KRAJINE

ITALIJA I FRANCUSKA

Parski »Temps« od 19. o. mj. donosi ovaj članak kojega u cjelosti prenosimo:

U istom času, kad na području pronalazaka produkcije pa na žalost i destrukcije slavi ljudska znanost svoj trijumf i kad njezini račun i instrumenti postaju najtačniji i najprecizniji, u političkom i socijalnom životu caruje neistina, netačnost i laž. Izobličena su fakta, brojke, podaci i tekstovi, u interesu mistike masa. Propaganda obmanjuje mozgove i zaglupljuje misli. Laž postala je navikom i izgleda kao vrlina. Odistu ne postoji ni jedan drugi znak, koji bi bio toliko porazan za vitalnost inteligencije i nema teže opasnosti za progres civilizacije. Tipičan primjer ovakve propagande daje nam lažna legenda, koja neprestano traje u Italiji. Ta legenda glasi: Francuska vlada u zavjeri sa engleskom osakatala je talijansku pobjedu. Francuska je infamijom Versaillesa otela Italiji Dalmaciju, koja joj je bila obećana londonskim paktom i htjela je da ugrozi Italiju s desne strane, stvarajući Jugoslaviju kao historijsku, etničku i geografsku apsurdnost. Austro-Ugarska je nekada na svoj račun morala priznati, da je ova tzv. apsurdnost jedina stvarnost, koju je nemoguće slomiti. Rimu se danas dešava isto. I Sforza je imao pravo kad je tvrdio, da talijansko-jugoslavensko prijateljstvo može donijeti najdragocjenije plodove i najbolje garantovati pristup na Balkan. Ako je tačno tvrditi, da su pregovori o jadranskom pitanju u Versaillesu naišli na poteškoće, isto je tako netačno, kad se kaže, da su pregovori na zapadu bili mnogo lakši. Rim postupajući po pravilima diplomatske vještine realizovao je prethodni sporazum. On je ograničio rizik i olakšao redakciju Londonskog ugovora od 23. maja 1915. Pariz postupajući prema tradicijama francuske improvizacije nije nikada sklopio prethodan sporazum osim u pitanjima azijskim i kolonijalnim, koja su interesovala britansko carstvo mnogo više nego li Evropa i Rajna. Ove neizvjesnosti povećale su rizike i olakšale su sukobe. Ali problem na istoku i zapadu nije bio mnogo diferencijalan. Na ta dva područja sukobili su se isti principi. U jadranskom bazenu sukobila su se narodna prava Nijemaca i Slovena sa talijanskom sigurnošću. Na rajnskom području sukobile su se garancije francuske sigurnosti sa ciljevima njemačkog nacionalizma. Na sjeveru, još mnogo odlučnije od američke delegacije, britanska delegacija žrtvovala je sigurnost principu narodnosti. Na jugu je njezin postupak bio drugačiji. Odlučivši, da izvrši londonski ugovor i spremna da žrtvuje narodnost sigurnosti, britanska delegacija pustila je Wilsona da se bori za načelo slobodnoga samoodređenja i da André Tardieu formuliše transakcije u dobroj vjeri. Takva je bila francuska nota od 28. maja 1919. Legenda, koja postoji s onu stranu Alpa nije dakle istinita. Nije tačno, da načelo narodnosti, koje je ostalo netaknuto na sjeveroistoku, ne smije biti netaknuto i na jugoistoku. Načelo sigurnosti proglašeno je na zapadu nezakonitim, u korist načela narodnosti. Na istočnim granicama je načelo narodnosti moralo istom da prođe kroz kušnju. To su dva razna postupka i dvije razne mjere. Ma što se mislilo, to nije bilo u korist francuske teze, koja je u rekonstrukciji Evrope značila jezičac na vagi.

Rim je već unapred predložio kongresu mira tri grupe revindikacija.

Londonski ugovor obećao je Italiji cijeli Trentino, sve do prolaza na Brenneru. Talijanska delegacija proširila je u Parizu svoje zahtjeve i tražila je strateške sektore na južnim obroncima Brennera, a naročito je zahtijevala dolinu Sissena. Američki su stručnjaci naveli tom prilikom obje objekte tehničke prirode. Prava granica je na jugu, na liniji dijeljenja. Oni su naveli i moralne objekte. Ugovor prepušta Italiji 250 hiljada Nijemaca. Talijani dobivaju njemačke gradove Bozen, Meran, Brixen, rodno mjesto Andrije Hoffera i Waltera von Voegheida. Dvjesto pedeset hiljada Nijemaca to je skoro cijelo pučanstvo Saara i mnogo više nego distrikt Landau. Konferencija je prosudila da su talijanski argumenti nepobitni. Ona je navela svjedočanstvo Napoleona I. Njegov genij nacrtao je ovu granicu. Konferencija je navela i strateški argument. Bez okupacije nagiba Brennera navela s boka može paralizovati talijansku obranu. Lloyd George je izjavio da je uvjeren o ovim činjenicama. Foch je slične argumente naveo s mnogo manje uspjeha za svoju demonstraciju u porajnskom području. Londonski ugovor obećao je Italiji Gorice, Trst i Istru, koje su sačinjavale rimsku provinciju, Regio Julia. Ali uslijed austrijske politike u modernom vrijeme ostali talijani na tom području u manjini, su Talijani na tom području u manjini, zbog useljavanja Slovena. Pred historijskim i strateškim argumentima američki stručnjaci su uzmaknuli i odrekli se bitke. Granica je bila određena prema londonskom ugovoru i prenesena na vrh gore. Na taj ugovoru i prenesena na vrh gore. Na taj način Rim je dobio tristo hiljada Slovena,

TRŽAŠKI PICCOLO OŠTRO PROTESTIRA

KRATENJE »IMPERIALISTIČNIH FUNKCIJ« TRSTU

Koncem maja tega leta je Mussolini odredil novo uređitev pomorske plovbe, po kateri je Trst izgubil vse zveze z obema Amerikama ter zlasti vse zveze z vzhodnim delom Sredozemskega morja in mu je bila poverjena častna naloga, da vzdržuje zveze z novim imperijem, namreč zveze z azijskim in afriškim ozemljem onstran Sueškega prekopa. Dasi je Trst s tem izgubil najvitalnejše zveze, se je udal, dasi s silno težkim sreem, in je skušal napraviti, kakor pravi nemški pregovor, iz nujnosti čednost. Pozabljeni so bili že spori z raznimi italijanskimi listi iz Benetk in Napolja, ki so odrekli Trstu celo ta zadnji ostanek nekdanje cvetoče plovbe.

Sedaj pa je časnikarski spor zopet izbruhnul na dan. Napolj zahteva zase vse tako zvane imperialne funkcije, ki so bile poverjene Trstu in si je takrat izbral za trobilo svojih zahtev »Corriere della Sera«. Na zahtev Napolja je preteklo soboto, 21. t. m. oštro odgovoril tržaški »Piccolo« z uvodnikom, ki nosi naslov »E Trieste?«. V tem članku se tržaško glasilo izrečno vprašuje: »Če se tradicionalne zveze tržaške mornarice prenesejo v Benetke in nove »imperialne« funkcije v Napolj, katere zveze ostanje tedaj Trstu?«

Takrat pa ne gre več samo za boj med časniki, temveč že za pravi boj v gospodarskem življenju.

Trst je namreč obljubo »imperialnih funkcij« smatral za resno in je šel temu primerno na delo. V zadnjih mesecih so preuredili veliki silos na trgu della Libertà poleg glavnega kolodvora v zbirališče za koloniste, ki naj bi se kar v masah selili s krampom in puško v Abesinijo. Zbirališče so organizirali do podrobnosti. V preurejenem silosu imajo abesinski kolonisti spalnice, jedilnice, zabavišča in celo posebne sanitetne in higijenske oddelke. Izseljenci so organizirani po vojaško. Dobijo posebne kolonijalne uniforme in tvorijo večje in manjše oddelke ki se morajo podvreći strogi vojaški disciplini.

Te dni so se zbrale v Trstu že prve večje skupine, in sicer iz Julijske Krajine in iz Benetke. Iz Istre jih je prišlo kakih 500, največ iz pokrajine Rovigo, namreč okoli 1000. Tako se je zbralo v Trstu kakih 4000 abesinskih kolonistov, ki so se pripravljali na odhod.

»PICCOLO« O HAPŠENJU SVEČENIKA BIDOVCA

Beogradska »Politika« od 26. o. mj. piše: U vezi sa hapšenjem svećenika g. Bidovca, jedna obavještajna agencija je javila da je ovo hapšenje slovenačkog svećenika u Julijskoj Krajini u očiglednog suprotnosti sa novom političkom orijentacijom Italije, pa da je zbog toga u redakciji tršćanskog »Piccola«, koji se zalaže za prijateljstvo sa Jugoslavijom, ovo hapšenje izazvalo negodovanje.

Sada »Piccolo« to demantuje i kaže: »Hapšenje zloglasnog popa Bidovca nije kod nas izazvalo negodovanje, nego naprotiv smo se obradovali ovom veoma pametnom aktu lokalne politike, kojim je najzad oslobođeno jedno mirno selo u Julijskoj Krajini od otrovne aktivnosti ovog smutljivca koji, kad ne zna ništa drugo da izmišlja na štetu svoje pastve, počinje da je poučava kako će da

Toda prišlo je presenečenje. Zbrane koloniste so po ukazu od zgoraj spravili z vlaki v Napolj, kjer se bodo šele vkrcali na parnike. Vse priprave za »imperialne funkcije« Trsta so zaman, že v zadnjem trenutku mu je kratil te pravice Napolj. Radi tega je razburjenje med tržaškimi trgovskim krogi, posebno pa pri paroplovnih društvih veliko in vsi gledajo zaskrblieni bodočnosti nasproti.

»PICCOLO« SE BORI PROTIV ZAPOSTAVLJANJA TRSTA

»Novosti« od 22. o. mj. (III. izdanje) donose:

Tršćanski »Piccolo« od 21. o. mj. donosi senzacionalan uvodnik preko 2 stupca u kojemu protestira protiv projektovane nove podjele interesnih i posrednih sfera, koje će se odrediti pojedinim talijanskim parobrodarskim društvima. — Prema prijašnjoj ideji imale su se kako kaže »Piccolo«, tršćanskom parobrodarskom društvu »Lloyd Triestino« prepuštiti na iskorištavanje linije s Afrikom, Azijom i Australijom, koje idu kroz Sueski kanal. »Piccolo« ističe, kako je tršćansko društvo »Lloyd Triestino«, koje je dosada obavljalo službu na Mediteranu i sa Levantom imalo velik uspjeh i da je to Lloydov tradicijski pomorski teren. Po novom projektu imao je Trst da izgubi to područje i odredili su mu nove pomorske puteve, kojima se Lloyd disciplinirano spremam da posveti punu pažnju i da ih preuzme. Medjutim je u očekivanju nove podjele interesnih sfera za pomorski saobraćaj u milanskom »Corriere della Sera« štampan članak iz kojega se može zaključiti, da će sav talijanski prekomorski saobraćaj biti koncentriran u Mlecima i Napolju i da će Trst kao ishodišna točka velikog prekomorskog saobraćaja biti izlučen. Na osnovu toga članka nastalo je u tršćanskim privrednim i pomorskim krugovima pravo zaprepaštenje, koje se izražava iz današnjeg uvodnog članka »Piccola« u kojem se na najoštriji način kritikuje takova namjera fašističke vlade. Taj oštar protest je tim značajniji kad se uvaži, da čitava talijanska štampa stoji pod najstrožom fašističkom cenzurom.

ARETACIJA ŽUPEUPRAVITELJA BIDOVCA

Trst, novembra 1936.

V ponedjeljek, 16. t. m. so aretirali v Dolini pri Trstu tamošnjega župeupravitelja Ivana Bidovca, brata na Bazovici ustreljenega Ferda Bidovca. Bidovca so prepeljali v Trst, kjer je v zaporih v ulici Coroneo. Govori se, da ga bodo konfirirali.

što otprilike predstavlja pučanstvo bavar-skoga palatinata. Talijanska je vlada tražila osim toga tri prelaza koji nisu bili predviđeni u londonskom tekstu i koje se nije moglo dovesti u sklad sa odredbama rimskoga kongresa u aprilu godine 1918. (To je bio kongres naroda potlačenih od Austro-Ugarske.) Ova tri prelaza dominirala su unutarnjim putovima na Balkan. Rijeka i otoci predstavljaju uvalu, koja veže južnu Srbiju sa morem. Širok pojas i jedan dio dalmatinskih otoka sa Zadrom i Šibenikom, koji je bio odobren Italiji, zatim Split koji joj nije obećan Londonskim ugovorom, osigurava kontrolu centralnoga puta i pomorskoga saobraćaja. Albanija i Valona dominiraju nad južnim uvalama Balkana. Da opravda okupaciju ovih triju prelaza i inkorporaciju od petsto hiljada Srbohrvata u rimsko carstvo, talijanska delegacija je navela argumente historičke i strateške. Za vrijeme od devetnaest vijekova Rim i Venecija posjedovali su dalmatinski teritorij, na kom je vladala latinska supremacija. Venecijanski dužd imao je naziv »dux Dalmatie«. Ako na tom području vlada slovenski jezik, običaji su talijanski. Maurice Barres govorio je o rajnskom području sa sličnim argumentima. Strategija potvrđuje

povijest. Ko drži Dalmaciju, taj vlada Jadrantom. Ko ima u svojim rukama mostove na Rajni, drži zapadnu Evropu — kazao je Foch. Amerikanci pobijali su Fochove argumente, ali tu istu logiku nisu upotreбили prema Rimu. U Parizu je došlo do preloma, a zatim do zbliženja u Rapallu. I to više zaslugom Pariza nego Londona. Progresivno, sporazum je bio proširen. Od tri uporišta, koja dominiraju jadranskim kuluarom i balkanskim putevima i koja je Rim tražio na kongresu mira, prvi je dobiven potpuno u Rapallu. Drugi djelomično 1924. a treći 1927. Na taj način je Italija, zahvaljujući izdržljivoj realizmu svoje vlade, postepeno dobivala ugovorima o miru, dok se Francuska zbog prvoga formalizma i apstraktne ideologije drugoga neprestano morala povlačiti. Rim je proširio svoje dobitke, a Pariz je okrnjio svoje uspjehe. Ako se uzme u obzir bilanca dobitaka i u tom pogledu isporodi Francuska sa Italijom, onda se opaža znatan dobitak na račun Rima. Ali u svakom slučaju taj dobitak nije manji. I bila bi sreća, kada bi ovu konstataciju priznali u Italiji, jer u tom slučaju Talijani bi mogli pokazati mnogo više zahvalnosti, a nada sve — smirili bi se duhovi.

JACQUES BARDOUX

OB PETLETNICI SMRTI NADŠKOFA SEDEJA



Nadškof Sedej

Ljubljana, 24. novembra 1936. (Agis). — Med tolikimi črnimi obletnicami, ki padajo v letošnje leto, se bomo 28. novembra, ko poteče pet let smrti, spominjali blagopokojnega goriškega nadškofa dr. Franciška B. Sedeja. Hitro je šlo mimo nas teh pet let, čeravno so nam prinesla vespoleto tegob in ran in odnesla našemu narodu v Julijski Krajini zadnje svoboščine, zadnje pravice, zadnje slovenske obrede iz cerkve, za katere se je vztrajno zavzemal pokojni nadškof.

Velikega in značajnega borca za mir in pravico se je še posebej spomnila ob njegovi peti obletnici smrti »Sedejeva družina« v Ljubljani, ki se bo oddolžila njegovemu spominu s tem, da mu bo v nedeljo dne 29. t. mj. odkrila v Stični na Dolenjskem skromen spomenik. Ploščo, ki predstavlja nadškofovo glavo z mitro je izdelal naš rojak, kipar Kalin in bo odkrila v samostanski cerkvi v Stični, kjer je nadškof med vojno prebival kot begunec. Ob priliki odkritja plošče bo tudi svečanost, katere naj se udeležijo emigrantje polnoštevilo.

Proslava otkritja spomenika knezu in nadškofu dr. F. B. Sedeju v Stični, v nedeljo, dne 29. novembra se bo vršila po sledećem sporedu:

V cerkvi ob pol 10: Govor prevzišene-ga g. škofa dr. G. Rožmana, Sv. maša ki jo bo daroval prevzišeni g. nadškof dr. A. B. Jeglič (med sv. mašo poje zbor akademikov).

Odkritje spomenika (tudi c vekvi) ob pol 11: Komur Gospod ni zgradil doma (cantata A. Foerster, zbor). — Govor g. župnika Franca S. Finžgarija. — Glejte, kako umira pravični (J. Gallus, zbor). — Poklonitev domaće svetogorske zemlje...

Akademija v samostanski dvorani ob četrt na 12: Zdravica (E. Adamič, zbor). — Nagovor dr. Ivo Česnika, predsednika Sedejeve družine. — Solo (g. M. Šimenc, tenorist zagrebske opere). — Prof. Filip Terčeli: Metropolit umira. Trilogija: a) Poslednja meditacija, b) Zastraženi mrlič, c) Pot na Sv. Goro (recitativ A. Roeger). — Solo (tenorist g. Josip Rijavec). — Duet solistov zagrebske opere gg. M. Rusa in M. Šimenca. — Moči, moči mi daj moj Bog (zbor).

— V Sv. Križu pri Trstu je »Casa di risparmio« (Tržaška mestna hranilnica) zarubila okoli 20 družin zaradi obrestnih zastankov, ki znašajo približno 25 tisoč lir. Gospodarstvo v Sv. Križu gre rakovo pot, ker so nove lovne metode ribolov močno iztrebile in so se ribolova polastili stari konkurenti Čožoti (ribiči iz Chioggie pri Benetkah). Letos so Križani udarjeni tudi kot vinogradniki, ker je vinski pridelek čisto neznan.

NAROČITE TAKOJ

„JADRANSKI KOLEDAR“

IN KOLEDARČEK

„SOČA“

ZA 1937 LETO

NAJVAŽNEJŠA TOČKA

III.

POSAMEZNOSTI

Vzroki naše emigracije. Človek bi mislil, da smo si vsaj v tej osnovni točki odinili. Pa ni tako. Mnenja o vzrokih naše emigracije so dokaj deljena, pa ne toliko med nami emigranti kakor med tujci, domačinskim prebivalstvom. Premnogokrat moramo namreč dano slišati, da smo svoje emigracije sami krivi. V Jugoslavijo nam je bilo treba priti, da smo slišali, da ni bilo prav, da se nismo pustili poitalijančiti, da se nismo vpisali v fašistično stranko, da nismo zatajili svojega jezika, temveč da smo se za jezik, za društva, za šole, za časopise borili vztrajno in do zadnje možnosti. Ni ga emigranta, ki bi tega očitka že ne bil slišal.

Zaključek je navadno ta, da smo si svoje nesreče sami krivi, zakaj pa smo se oblasti upirali, zakaj pa smo se rvali za svojo narodnost. Ni šlo nekemu orožniškemu komandirju v glavo to, da smo emigranti v sindikat, če je pa to bilo »mus«, kakor je rekel.

Tudi o času naše emigracije in o njeni vrednosti so mnenja silno različna. Neredko se zgodi, da vam kdo zopote tole pesemco: »Kar pride dandanes od tam dole, je vse za nič. Kar je bilo dobrega, je prišlo k nam takoj.« Vsi tovariši vedo, da smo emigranti drugačnega mnenja in da cenimo bolj onega, ki je v Italiji več časa vzdržal.

Torej: naša emigracija je začela že l. 1915, ko je Italija napovedala Avstriji vojno. Imela je tedaj obliko begunstva. Delila se je v dve smeri: del je poteval v Avstrijo in se tu potikal po raznih taboriščih, del je šel v Italijo in sicer zvečine v Napoli in druga južna mesta. Bili so to ljudje iz onega dela Goriške, ki so ga Italijani zasedli prve dni. Predolgo bi bilo tu razmotrivati, kako različno je uplivalo to begunstvo na obe strani.

Ljudje so bili tedaj prisiljeni pod nevarnostjo izgube lastnega življenja, napustiti svoje domove in se podati v tujino. Ni jim bilo dano na izbiro, da lahko ostanejo, ali odidejo. Izbirali so lahko le med življenjem in smrtjo. In v tem je ta prva emigracija sila podobna poznejši, povojni.

Tudi nam vsem ni bilo dano na izbiro, ali hočemo ali nečemo ostati v Italiji. Temveč smo bili postavljeni pred alternativo, ali hočemo ali nečemo biti Slovenci ali postati Italijani ali fašisti. Ako si se strumno izrazil, da hočeš biti Slovenec in ne Italijan in ne fašist, je že bilo vse rečeno. Moral si na pot, ali v emigracijo ali v zapor.

Vsa naša politična emigracija in velik del gospodarske emigracije, pa naj se je izšla iz kamernosti, ne samo v Jugoslavijo, je bila v to prisiljena, ker je hotela ostati to, kar je bila, in ni hotela kloniti. Ni res, da smo bili mi tisti, ki smo z besedo, s tiskom, z društvom, s streli izivali. Mi smo se samo branili, ker smo bili napadeni.

Vzrok naše emigracije nismo torej mi sami, temveč tiči izven nas, v laškem gospodarskem, kulturnem in političnem nasilju nad nami kot neitalijani i antifašisti.

Sedanji položaj naše emigracije je tak: okoli 100.000 ljudi je zapustilo Primorje in se podalo v svet, da si tam najde zasluska in živi mirno svoje slovensko življenje. Pretežen del te emigracije se nahaja v Jugoslaviji, veliko pa jih je drugje po svetu: v Argentini, Kanadi, Franciji, Belgiji itd. Vsa ta emigracija je organizirana v društvi, ki si jih je sama ustanovila in kjer sama ali v družbi z drugim Jugoslovani deluje. Najbolje organizirana je emigracija v Jugoslaviji. Del te pa se je že tako zelo zvel v tukajšnje razmere, da so emigracije nič več ne pomeni, del se je pa tukaj razmeram tako prilagodil, da je kot emigranti našel svoja, razmeram odgovarjajoča pota izven enotne organizacije.

Vsa ta emigracija se v društvi udeležuje kulturno in politično. Kulturno ali prosvetno delo obstoja v tem, da društva prirejajo razne kulturne prireditve, igre, zabavne večere itd. gojijo petje, godbo, razne športne panoge. Politično se društva udeležujejo na ta način, da verno goje med članstvom narodno zavest, da čuvajo v članih zavest, da se bo naše emigrantstvo končalo z našim povratkom domov, in hranijo med članstvom ljubezen do domače grude.

Sedanji položaj naše emigracije je v različnih krajih različen. Morda najbolj zamlan in neprilichen je samo tam, kjer bi moral biti najbolj jasan in prikladen, t. j. v Jugoslaviji.

Dovoljena so nam sicer društva, ni nam pa vedno dovoljeno prosto izražati svoje misljenje in čuvstvovanje. Lomimo se med raznimi notranje političnimi opredelitvami in se le težko nekje ufamemo, medtem ko je to našim tovarišem drugod nepotrebno. Nihče nas tu ne smatra samo za emigrante, temveč išče v našem delu vedno še nekaj drugega, še nek privesek. Tudi tega naša društva drugod ne poznajo.

Na splošno prevladuje med našimi ljudmi mnenje, da bi si ohranili italijansko državljanstvo iz dveh vzrokov: Kot italijanski državljani pričajo neprestano, da so bili kot Jugoslovani iz Italije primorani oditi, kot italijanski državljani se bodo lahko brez zadržkov zopet vrnili v Primorje, čim bi pritisk popustil Tega principa se naša emigranti radi različnih zakonskih določb in propisov laže drži drugod kakor pri nas.

Težko je prorokovati o bodočnosti naše emigracije. Z enim dejstvom pa moramo računati. Številno se bo spričo sedanjih razmer emigracija le povečala. Tudi je gotovo, da bo vstrajala dalje pri svojem delu, pa neč tudi razni obziri prehodno zavirajo njeno delo. V zadnjem času se skuša od izvesne strani zanesti tudi v naše vrste

ITALIJA NA MAJORKI

SENZACIJSKA POROČILA S BALEARSKEGA OTOČJA

»Mariborski Večernik« od 21 o. m. prinaša: — Dopisnik »Manchester Guardian« poroča zanimive stvari o najnovejših dogodkih na balearskem otoku Mallorki, ki so zbudile v londonskih krogih veliko pozornost. Navedeni dopisnik piše, da se na tem otoku, ki je bil nekoč središče živega turističnega prometa, opaža vojaška aktivnost. Hoteli in penzioni so zaprti. V luki se nahajajo britanske, francoske in italijanske vojne ladje. Italijanski bombarderji krožijo nad luko ter mestom in delajo razne akrobacije, da impresionirajo prebivalstvo. Vsaki dan leti italijansko letalo v Rim, kamor nosi pošto. Tujci in potniki na Mallorki se lahko izkrajajo samo z dovoljenjem oblasti. Mesto obiščejo samo v spremstvu mladih fašistov. Ko pristaja kakšen parobrod ob obali, ga obkrožijo mladi fašisti in ga pozdravljajo s fašističnim pozdravom. Po mestnih ulicah stražijo fašisti, pretežno mladi ljudje med 15. in 16. letom. V Mallorki smatra vsak za gotovo dejstvo, da je general Franco obljubil Italiji pomorsko bazo na balearskem otočju. V Mallorki se vijejo stare monarhistične španske zastave. — Vozovi, na katerih so mladi oboroženi fašisti, dirkajo skozi mestne ulice. — Zapore, v katerih je okoli 2500 aretirancev, čuvajo tudi mladi fašisti — deca, stara 15—16 let. V Grand hotelu na Mallorki stanuje 30 italijanskih letalcev. Vsakdo priznava, da bi vladne čete zavezle in ohranile svojo oblast na Mallorki, da ne bi bilo pomoči italijanskih letalcev. Med poveljniki italijanskih brobov v luki in začas vlado v Mallorki se gotovo vsak dan izmenjavajo pisma in poročila. Pri začasni vladi v Mallorki se nahajajo tudi italijanski »svetovalci«. Nikdo ni najmanj ne dvomi, da sprejema začasna vlada v Mallorki navodila iz Rima.

PETNAEST TALIJANSKIH PODMORNICA ZA GENERALA FRANCA

»Novosti« od 23 o. m. — Prema današnjem neopornim vestim iz vjerodostojnih diplomatskih krugov se doznaje, da je vlada v Burgosu riješila poteškoću nedostatka jedinica ratne mornarice. U tim se krugovima najozbiljnije govori, da je Italija ponudila vladi generala Franca 15 najmodernijih podmornica, koje se već obogadane španjolskim bojama nalaze u po-

gonu, spremne da obave blokadu španjolske obale. Nadalje se doznaje, da je Italija obećala Ramonu Francu, bratu generala Franca, da će mu poslati koliko god bude trebalo najmodernijih bombaba i lovačkih aviona sa potrebnom municijom, kako bi mogao privesti sadašnji građanski rat uspješnoj pobedi. U nastavku se ističe, da je stanje stvari građanskog rata u Španiji prešlo sve granice nekog maskiranog sukoba između fašista i komunista, već da je to otvoreno ugrožavanje cjelokupnog svjetskog mira, protiv kojega bi se trebali da dignu svi iskreni prijatelji demokracije i mira.

*

»MORALNA« POMOĆ ITALIJE GENERALU FRANCU

»Novosti«, 25 XI.

Rim, 24. novembra. (Reuter). Nadležni su krugovi sinoć izjavili da će Italija dati svaku moralnu pomoć generalu Francu prilikom blokade španjolskih luka, što će iu general Franco sprovesti. Ipak se istovremeno dodaje, da Italija nije dala i da neće dati materijalnu ili vojničku pomoć blokadi, kako bi dokazala, da će i dalje ostati kod načela nemiješanja.

KO JE TORPEDIRAO VLADIN KRSTAŠ »CERVANTES«

Sva dnevna štampa donosi: — U luci Kartagena, koja je na vladinoj strani, torpedirala je neka podmornica vladin ratni brod »Miguel Cervantes«.

Njemačka je odmah izjavila, da ona nema nikakvih podmornica u Sredozemnom moru, a general Franco nema ni jedne podmornice...

PASJA LOGIKA

Londonski sodnik: Povej, Mussolini, ali ti zalagaš generala Franca z letali, bombami, tanki, topovi in municijom?

Mussolini: Pri Bogu iz Rima prisegam, da ne.

Londonski sodnik: Povej, Hitler, ali ti zalagaš prijatelja Franca z letali, bombami, tanki, topovi in strelivom?

Hitler: Pri Bogu iz Valhale prisegam, da ne.

Londonski sodnik: Pa ti povej, general Franco, odkod vse to dobivaš.

General Franco: Iz nebes! Angeljci mi prinašajo vse to...

Londonski sodnik: Amen.

TALIJANSKO-MADŽARSKO PRIJATELJSTVO

HORTHY JE OTIŠAO U RIM PREKO JUGOSLAVIJE

23 o. m. je otputovao madžarski guverner Horthy sa svojom suprugom u Rim. S njim putuje ministar pretsjednik Daranyi i ministar vanjskih poslova Kanya. — Specijalni vlak je sastavljen iz 7 vagona. Upravljaio je lično pretsjednik madžarskih državnih željeznica. — To je prvi Horthyev put u inostranstvo. Madžarska tim povodom upozoruje javnost neka se ne odaje previše revizionističkim nadama.

HORTHY ČE GLEDATI BRODOVE KOJIMA JE NEKADA KOMANDIRAO

Između 108 pomorskih jedinica koje će uzeti učešća u velikom reviju pred Napuljem, u čast madžarskog Regenta admirala g. Horthya nalazit će se i 7 jedinica koje su ranije pripadale austro-ugarskoj monarhiji i kojima je za vrijeme Svjetskog rata komandovao admiral Horthy.

DEMANTI VIJESTI O RIJECI KAO MADŽARSKOJ LUCI

»Jugoslavenski Lloyd« piše:

U vezi sa rezultatom posjeta grofa Ciana u Budimpešti iz Rima kategorički se demantira vijest francuskih i britanskih agencija, da je Italija spremna ustupiti Madžarskoj Rijeku. Isto tako se demantira vijest da će Madžarskoj i Austriji biti dozvoljene slobodne lučke zone na Rijeci. Madžarskoj je kako je poznato, predan na upotrebu već prije nekoliko godina jedan bazen u riječkoj luci, a isto tako je i Austriji odstupljena jedna lučka zona u Trstu. Dok se tršćanskom zonom služi austrijski uvoz, a donekle izvozna i tranzitna trgovina, dotle madžarska zona na Ri-

jeci ne može funkcionirati zbog toga, što Madžarskoj izvozna trgovina bolje konveniraju vođeni putevi, pa se tako ona upućuje Duravom na Crno More usprkos svih pokušaja, da se ta trgovina skrene na Rijeku.

MADŽARI I OSTALI NARODI PO STATISTIKAMA JACQUES ANCELA

Francuski naučeniak i stručniak za geografiju Jacques Ancel uputio je jedno pismo pariskom »Tempsu« u kojem pobija tvrdnje da izvan granica Madžarske živi 4 milijuna Madžara.

Pismo profesora Jacquesa Ancela poslano direktoru lista »Le Temps« glasi: »Dopustite mi, molim, da zajedno s čitaocima »Tempsa« tražim ona četiri milijuna Madžara, koji prema Mussoliniju žive izvan madžarskih granica. Sami Madžari računaju sa tri milijuna. 1928. godine je lingvist Meillet zajedno sa svojim suradnikom Tesnierom izradio točnu statistiku. Broj 1920. godine anektovanih Madžara je reduciraio na 2 i pol milijuna i to 745.000 u Čehoslovačkoj, 472.000 u Jugoslaviji, 1.326.000 u Rumunjskoj (od toga 538.000 Sikula, koji stanuju u uglu među Karpatima, dakle vrlo daleko od madžarske granice). A od toga vremena se taj broj emigracijom još više smanjio. Na drugoj strani nije moguće zaboraviti, da je prema podacima njemačkih autora, u koje u tom pogledu ne možemo sumnjati, u predratnoj Ugarskoj živjelo 5.380.000 Slovena, 2.949.000 Rumunja, 2.037.000 Nijemaca i samo 10.050.000 Madžara, to jest 48 posto cjelokupnog stanovništva.

SPREMENRBE IN NASTAVITVE V DUHOVNISKIH VRSTAH V GORIŠKI NADŠKOFIJI

Škofijski list goriške nadškofije prinaša sledeća imenovanja: Filip Kavčič, imenovan za župnega upravitelja v Desklah, Anton Geat za člana upravnega sveta goriške nadškofije, Josip Godnič za dekana nove dornberške dekanije, Valentin Pipan za župnika v Renčah in dekana honoris causa, Guido pl. Demestri za koralnega vikarija v Gorici, Kristofor Marija Monti za duh. ravnatelja na malem semenišču, o. Humbert Chiochini za duh. ravnatelja na velikem semenišču, Anton Zavrl za kurata v Batah, Viktor Stanič, za župnega upravitelja v Devinu, Nikolaj Brumat za kaplana v bolnišnici »Pri rdeči hiši« v Gorici, Anton Bressan za drugega župniškega koope-

ratorja v Tržiču, Štefan Tondl, za župnega upravitelja v Grahovem in Oslokah, Josip Seibal za župnega upravitelja pri Sv. Ožboltu, Anton Zaletel, za pomožnega vikarija v Komnu in upravitelja v Vojsčici, Ivan Butte za nadškofijskega delegata za zadeve prve sekcije v kuriji, Janez Kr. Hren za nadškof. delegata za zadeve druge sekcije, Franc Marini nadškof. delegat za zadeve tretje sekcije, Mihael Toroš za nadškof. delegata za zadeve četrte sekcije. V škofijski kapeli je bil posvečen in imenovan za župnika v Dol. Otlici Ivan Delpin, Franc Andrejšek pa je bil imenovan za župnika v Sedlu pri Kobaridu. (Agis).

strankarsko opredelitev. Dasi se utedu morda s tem prilegniti med aktivne emigrante tudi marsikoga ki je doslej stal ob strani, je velika nevarnost, da bo emigra-

cija kot enota in skupnost močno trpela. Prepričani pa smo da bo emigracija prestala tudi to bolezen, pričemer ji bo lebdel stalno pred oči njen vzvišen cilj. I. V.

VIŠE AKTUELNIH ČLANAKA I VIJESTI

morali smo izostaviti iz ovoga broja iz vanredakcijskih razloga, pa molimo saradnike i čitatelje da to uvažee. UREDNIŠTVO

UČITELJSTVU DRUŽBE SV. CIRILA I METODA PRIZNAT ĆE SE GODINE SLUŽBE

Finansijskim zakonom za 1937-38 bit će definitivno priznate godine službe bivšem učiteljstvu Družbe Sv. Cirila i Metoda za Istru, tako da će im se vrijeme službovanja kod Družbe priznati za penziju i za napredovanje.

Kako je Družbino učiteljstvo bilo u čisto nacionalnoj službi, vršeći dužnosti prosvjetitelja na nacionalnom i kulturnom polju u najizloženijim mjestima Istre i kako je Družba bila čisto privatno udruženje, potpomagano dobrom voljom i svijesću Hrvata, Slovenaca i Srba, ne imajući od tadanje države nikakve potpore već obratno dnevne šikanacije, jasno je da treba tom i takvom učiteljstvu dati priznanje. Neka dobiju ono što već imaju njihovi drugovi, koji su služili u državnoj odnosno pokrajinskoj službi, a to je priznanje kod Družbe provedenih godina službovanja kao aktivnu državnu službu u smislu činovničkog zakona. Time će se i ovo pitanje makar i nakon 18 godina čekanja pravično riješiti.

NOV DOKUMENT

Te dni je smel po daljšem čakanju iz tiskarne XIX. zvezek »Biblioteke za pouk i zabavo«. Naslov takratnega zvezka je »Cirillo (!!) Drekonja: Beg iz življenja in drugi spisi«. Dalje čitamo na platnicah: Gorizia 1936. Editio dalla Unione Editoriale Goriziana. Stampato dalla Tipografia Consorziale — Trieste, ottobre 1936 — XIV. Nad vse zadrživa pa je stran 45 te knjižice, kajti tam čitamo v povesti, »Človek«, ki jo je spisal Sergij Mantuani, ta le stavek:

»V sinjini so plavali nad Carso (!!) beli oblaki.« Pa se upa Rino Alessi pisati o svobodi našega naroda v Julijski Krajini in propagira Svetislav Stefanović za ustanovitev italofilskih kulturnih krožkov, ter agitira Stojan Radičević z italijanskimi članki v tržaškem »Piccolu« za prijateljstvo z Italijo.

BAH V JULIJSKOJ KRAJINI TRŽAŠKI ŠKOF FOGAR V RIMU

Dobil je 1500 lir pokojnine od Sv. očeta

Ponedjeljski »Slovenec« prinaša: Dodatno k poročilu, ki smo jih objavili o odhodu tržaškega škofa dr. Alojzija Fogarja, smo sprejeli še naslednja obvestila:

Preteklega meseca se je nahajal kardinal Rossi, predsednik kongregacije, ki odločuje o nastavljanju škofov, v Bassano del Grappa, ki leži med Vicenzo in Trento, in je tja povabil tudi tržaškega škofa. Dr. Fogar se je povabilu odzval dne 14. novembra. Na tem sestanku je padla tudi končno-veljavna odločitev in je tržaški škof dr. Fogar imel priliko zvedeti, kdo ga ne more na tržaškem škofijskem prestolu. Škof dr. Fogar je tam tudi dal pismeno izjavo, da je »voljan odreči se tržaški škofiji«, na podlagi razlogov, ki mu jih je kardinal Rossi poljsnil. Takrat je bilo tudi dogovorjeno, da bo dr. Fogar zapustil Trst dne 1. novembra. Dne 1. nov. je zares tudi odpotoval v največji tišini in se odpejpal v Rim, kjer si je našel stanovanje na Piazza Risorgimento št. 14. v VII. nadstr. nove hiše. Istega dne je bil tudi sprejet v avdienci pri sv. očetu, ki ga je zelo ljubeznivo sprejel, mu pojasnil nekatera ozadja cele zadeve in ga istočasno imenoval za nadškofa patraškega. Tajništvo konzistorijalne kongregacije mu je svetovalo, naj se naseli kje v Genovi ali v Turinu, toda dr. Fogar je izrazil željo, da rajši ostane v Rimu. Sv. oče mu je naklonil 1500 lir mesečne pokojnine. O nadaljnjem delovanju nadškofa dr. Fogarja za enkrat še ni znano ničesar. Zdi se pa, da bo zaradi svojih visokih umskih kvalifikacij dobil primerno mesto v eni izmed rimskih kongregacij in je celo moguće, da bo pozneje enkrat vporabljen v vatikanski diplomaciji, kjer je že z uspehom služboval, preden je postal tržaški škof.

— OBMEJNI MILIČNIKI IZ NOVAKOV so aretirali v obmejnem pasu jugoslovanske državljanja 27letnega Josipa Čerina iz Leskovic in 22letno Ano Oblak, ker sta prešla mejo brez dokumentov.

— V Idriji je umrl 2. oktobra t. l. v visoki starosti Leopold Krapš, oče g. učitelja Jožeta Krapša v Trebiji nad Škofjo Loko. Naj mu bo lahka domača zemlja, prizade tim naše sožalje. (Agis).

NAD GROBOM POPA MATE ORŠIĆA

Stara se garda naših narodnih bodulskih (kvarnerskih) popova sve više prorjeđuje, a i s njome se zatvaraju stranice naše stare, predratne povijesti Istre.

Nedavno je nestao s ovoga svijeta pop Mate Oršić, koji je umro na Krku u 79. godini svoga zaslužnoga života.

Pop Mate Oršić rodio se u starodavnom i slavnom Vrniku, ovjekovječenom po onoj starinskoj i nama miloj pjesmi: »Vrnljice nad morem, visoka planina...«. Vrnik je dao našem narodu mnogo učenih zaslužnih i čestitih muževa. Imena Feretić, Vitezić, Trinajstić, Mahulja, Butković, Parčić, Oršić, Volarić, Gršković, Matanić itd., proslavljena su od mnogih pravnika, pedagoga, književnika i pjesnika, političara, uopće kulturnih radnika, a nadasve svećenika, među kojima se odlikovao i blagopokojni pop Mate Oršić sa svojom radinošću, energijom živim hrvatskim radom i toplim srcem za dom i narod svoj. Popa Matu Oršića najprije sam dobro upoznao kad je kao mladi svećenik nastupio bio mjesto vjeroučitelja u pučkoj školi u Malom Lošinj. Njegov je dolazak u Malom Lošinj značio početak nove narodne ere u onom već onda nama dosta otuđenom gradu. Mali Lošinj bio je na glasu zbog svoje pomorske slave, i to u ona starija i daleka vremena kad je cvalo brodovlje na jedra. U ono su doba bili tadašnji Lošnjani osnivali društvo »Unione«, u kojemu je dakako bio službeni jezik talijanski, ali se nije vodila nikakva posebna ni talijanska, a niti protuhrvatska politika. Politika je počela ulaziti vremenom, kad su nove ideje narodnog preporoda počele buditi uspavane lošinske duše, te je baš u to doba pop Mate Oršić, u društvu sada pokojnih Sime Kvirina Kozulića, Danijela Nikolića, Miroslava Vidulića, Martinolića, profesora Haračića itd., stao živo raditi u »Hrvatskoj Čitaonici«, osnovanoj od naših starih, koji nisu bili zadovoljni sa pravcem staroga »Uniona«, u kojem je bio počeo ulaziti novi talijanski duh. »Hrvatska čitaonica« u Malom Lošnju, u kojoj je živo radio naš pop Mate Oršić igrala je u ono doba veliku ulogu u narodnom pokretu lošinskih Hrvata. Oršićev rad bio je zazoran lošinskim Talijanima, te su ga htjeli na svaki način srušiti i nisu se začali čak pokušati lažnim denuncijacijama da strpaju Popa Matu u zatvor. Nevinost se ipak dokazala i Pop Mate Oršić je sjajno pobijedio svoje klevetnike. Kasnije je bio premješten kao kapelan na susjedni otok Susak. Susanci su jako zavolili svoga Popa Matu, i kad ga je biskup vremenom htio poslati na otok Cres, otišla je jedna deputacija susćana do biskupa u Krku da ga zamoli neka im pusti Popa Matu Oršića, te su tom prilikom bili sastavili i jednu narodnu pjesmicu, koju su zapjevali i pred biskupom, kojemu su se naročito svidjela dva retka:

»I mi ćemo našega Oršića,
Ki nam čuva ova dva grozdića...«

Otok Susak naime živi od samoga vina, a naš Pop Mate, znao je u svemu ugadjati narodu.

Kasnije je blagi pokojnik službovao kao župnik dugi niz godina na otoku Cresu, najviše u Orlecu, gdje je ostao sve do svoga umirovljenja, kad mu već teške godine nisu dozvoljavale nikakav rad. Ostao je kao tvrda klisura usred ljutih valova i nakon Rapalskog ugovora, ustrajao je eto na straži među svojim narodom do konca, žrtva svojeg zvanja, žrtva svoje velike narodne dužnosti.

Zadnji puta sam se sastao s dobrim Popom Matom godinu 1913. kad smo imali u franjevačkom trećoređskom samostanu u Martinšćici sastanak tadašnjeg »političkoga Društva za Hrvate i Slovence u Istri«. Iz Martinšćice uputili smo se do grada Krka, gdje smo također bili gosti Trećoređskog samostana, čiji je gvardijan bio sadašnji provincijal Reda u Zagrebu, moj stari i dobar prijatelj O. Ignac Radić. Sjećam se dobro, kako se prof. Spinčić onda šalo veleći: »Jur će biti zadovoljni naši u Krku, kad im dolaze tri popi (sa naglasom na i)«. Naime Pop Spinčić je na krčkom sastanku referirao o općenitoj našoj politici i parlamentarnom radu, Pop Anton Andričić o našoj užoj istarskoj politici i radu istarskog sabora, a Pop Josko Pavačić o komunalnoj politici i inim drugim pitanjima. Ova su trojica naših čestitih rodoljuba odavna otišla iz ove doline suza, a sada ih eto dostigao i pop Mate Oršić; k njima ću i ja jednom doći.

Mladji naš svijet nema pojma kakva je onda bila naša politika. Ono je bila plemenita, idealna, čisto narodna politika, a u koliko je sizala preko medija Istre bila je zadajena velikim sveslavenskim idealima, koje je kasnije kruta zbilja i opakost ljudi u mnogima ubila. Kratkoća prostora lista ne dozvoljava mi da o tome opširnije pišem, spominjem ovo onako mimogred, kad se eto s Popom Matom Oršićem zatvorila nova stranica stare predratne Istre.

Neka se Svemoguću smiluje duši dobrog Popa Mate Oršića!

Ante Belanić.

TRAGIČNA USODA ANTONA KORENA
VELIKO ŠTEVILO ARETACIJ

»Jutro« poroča: O vedno pogostejših aretacijah zaradi ilegalnega bega čez mejo smo poročali že zadnjič. V posljednjih dneh je bilo aretiranih spet nekaj ljudi. Tako so karabinjerji v Čerknem prišli 49letnega delavca Andreja Pirliča, ki ga je bilo gorisko sodišče zaradi bega čez mejo že pred nekaj meseci obsodilo na poldrugi mesec zapora in 2600 lir denarne globe. Naravnost tragična pa je usoda 38letnega Antona Korena iz Kobariida. Koren se je pred leti odpravil čez mejo, vendar izven svoje ožje domovine ni našel pravega dela in zaslužka. V svojem obupu si je zaželel domov in italijanski konzul mu je dejansko izstavil propustnico, Koren je bil prepričan, da ga bo ta dokument obvaroval vseh hušjih posledic njegovega ilegalnega bega čez mejo. Čim pa se je pretekli terek pripeljal v Podbrdo, so ga prišli in odvedli v zapore, ter bo imelo s njim opravka bržkone v kratkem še gorisko sodišče. V Podbrdu je bil iz enakih razlogov aretiran tudi 55letni Josip Erzetič iz Šmartnega pri Kojskem.

Končno so te dni prišli še 29 letnega Stjepana Stipiča iz Donjega Kraljevca, ki je prišel brez potnega lista čez mejo iskat dela v Italijo.

ARETACIJE V ILIRSKI BISTRICI, KOBARIDU IN V TOLMINU

»Jutro« poroča: Po vesteh iz Trsta in Gorice je bilo v zadnjem času izvršenih v Dolini pri Trstu, v Kobaridu in blizu Tolmina ter v Ilirski Bistrici nekaj aretacij, ki so vzbudile pozornost med ljudstvom.

Tudi v Ilirski Bistrici je bilo v zadnjih dneh aretiranih več mladih ljudi, vendar podrobnih podatkov o njih doslej ni bilo mogoče dobiti. V Kobaridu je bil že 20. oktobra aretiran France Klavžar, ki so ga nemudoma prepeljali v goriske zapore. Nekaj dni nato je bil menda v zvezi z njim v Poljubinu pri Tolminu aretiran še Mihael Leban. Tudi glede njih ni bilo mogoče izvedeti, zakaj so ju prišli. Proti vsem se sedaj vršijo stroge preiskave.

JESTE LI NARUČILI

„JADRANSKI KOLEDAR“ I „SOČU“ ZA GOD. 1937?

Učinite to odmah, jer smo koledare štampali u maloj nakladi, pa će ih dobiti jedino oni koji ih naruče na vrijeme.

DELOVANJE ITALIJANSKE GOSPODARSKE
ZADRUGE V JULJSKI KRAJINI

Te dni se je vršil 10. občni zbor italijanske gospodarske zadruge (Associazione Cooperativa Agraria Giuliana), iz tega je tudi razvidno, da deluje v Juljski Krajini že celo desetletje. Zbrane monopolistične prodaje, ki so bile posledica sankcij in to prisilna prodaja volne, žita, itd. je izvrševala ta zadruga na področju našega Primorja. Na tem občnem zboru so bili zanimivi referati, ki vsaj delno osvetlujejo tudi gospodarsko delovanje našega kmetata. Goriska pokrajina je bila prva izmed vseh italijanskih pokrajin, ki je dala monopolu največ žita v primeri s pridelkom. Lanskega žita je bilo prisilno prodanega in oddanega 28.000 kvintalov, ki so vsega poslali v Južno Italijo. Kmetje so dobili za kvintal v tržaški pokrajini 109 lir, v gorški pa 108. Te cene so višje kot srednje cene na znanih žitnih tržiščih v Vidmu, Trevizu in Benetkah. V tržaški pokrajini je bilo letos prodanega žita zadruzi 16.587 kvintalov, v gorški pokrajini pa 18.101. Zaradi prisilne prodaje je morala zadruga otvoriti nova skladišča in v Trstu, Hrenovici ter v Nogheri v furlanski nižini in v Idriji. Od vsega tega žita je bilo 29.000 kv. oddanih v mline videmske pokrajine, 4.000 kv. pa je bilo določenih za mline v gorški pokrajini. Zadruga je zgradila zaradi tega tudi svoje največje skladišče žita v Turjaku, ki lahko sprejme 10.000 kv. žita. Letos je zadruga, kakor lani odkupovala grozdje v Krmini in okolici. 96 vinogradnikov je pro-

dalo na ta način 5.476 kv. grozdja. V Dornbergu in Tomažu sta bili ustanovljeni novi zadrugi vinski prodajalci. Tej zadrugi je bilo prodanih oz. oddanih 1.900 hl. vina, v Tomažu pa 258 hl. 26 vinogradnikov. Cena vinu ni znana, toda poročilo navaja, da je bila precej višja, kot druge. S to ustanovno je bilo tudi veliko storjenega glede umnega kletarstva. Kmetje iz okolice Tomaža in Dornberga imajo v teh novih vinskih zadrugah lep primer kako je urediti na racionalen način vinsko klet. Toda ti lepi primeri navadno ostanejo samo lep primer, ker naši ubogi vinogradniki, ki mnogokrat ne pokrijejo niti stroškov s prodajo svojega vina, si ne morejo privoščiti modernizacije svojih klet, ker je za današnje čase ta stvar nemogoča. Pri nabiranju volne je pomagala zadrugi vojaška administracija. Zadruga je izvedla tudi prodajo kokonov, za katere so kmetje dobili en milijon lir. V Romansu je bila ustanovljena nova mlekarna za vso okolico.

Radi sistematične prodaje so živinorejci na boljšem, ker prodajajo mleko po 50 cent., preje pa so prodajali po 35 cent. Na pobudo kmetijskega ministarstva je bila organizirana prodaja istrskih lešnikov. 261 kmetov je zadrugi prodajalo 390 kv. lešnikov.

Ko je za časa sankcij promanjkovalo krme, je ta zadruga prodajala nekako umetno seno oz. mešanico, ki so jo napravili po formuli kmetijskega inspektorata. (Agis).

„SEDEJEVA DRUŽINA“ OB TRIDESETLETNICI
SMRTI SIMONA GREGORČIČA

Ljubljana, 24. novembra. (Agis). — Emigrantsko društvo »Sedejeva družina« se je spomnilo svojega rojaka pesnika Simona Gregorčiča s predavanjem, ki ga je imel dr. Joža Lovrenčič v ponedeljek 23. t. m. v dvorani Rokodelskega doma v Ljubljani. Predavatelj je orisal Gregorčičovo življenje in delovanje; nekaj skopičnih slik je pokazalo nekatere kraje ob Soči, Gregorčičevo fotografijo in pa Gregorčiča na mrtvaškem odru. Izvajane so bile tri recitacije Gregorčičevih pesmi, in sicer »Domovini«, »Na potujoči zemlji« in »Naš čolnč otmimo«. Zbor akademikov je lepo in ubrano zapel nekaj uglasbenih in ponarodelih Gregorčičevih pesmi.

PROSLAVA 30. OBLETNICE SMRTI
PESNIKA SIMONA GREGORČIČA
V SOČI MATICI V LJUBLJANI

V soboto 21. t. m. je »Soča Matica« v Ljubljani priredila lepo proslavo v Zvezdi v počastitev spomina Simona Gregorčiča, ki je pred tridesetimi leti, 24. novembra umrl v Gorici. Dvorana je bila lepo okrašena s pesnikovo sliko v zelenju in s črnimi trakom. Na ta pomenben večer je prišlo zelo veliko naših ljudi, tako, da je bil zaseden vsak kotiček. Vsak je želel da s svojo prisotnostjo počasti spomin velikega pokojnika in pa tudi da sliši o njegovem življenju o njegovih ustavitvah in pesmih. Na tem sestanku sino si lahko ustvarili lepo sliko Gregorčiča in videli kakšnega pomena je za nas vse. Uvodno besedo je imel dr. J. Ražem, ki je očrtal pomen tega velikega preroka za Slovence in menil je tudi, da ga je znani češki kritik in pisatelj postavil med najboljša slovenske lirike sploh. Njegova beseda in pesem sta

lahki in sta hitro zavzeli naša srca. Obsežnejše predavanje je imel naš znani skladatelj Zorko Prelovec, ki nam je pokazal Gregorčiča z vseh vidikov in tudi kot človeka. Prostora je na žalost v našem listu tako malo, da nam ni mogoče poročati obširne o tem. Temu predavanju so sledile recitacije nakar je oktet ljubljanskega zvonca zapel nekaj Gregorčičevih znanih pesmi. Spominski večer je zaključil podpredsednik Ivo Sancin, ki je v jedrnatih besedah označil vso pesnikovo veliko važnost posebno v sedanjem težkem kulturnem in gospodarskem boju našega ljudstva in povedal, da Gregorčičeve besede so bolj žive in bolj pri srcu kot kdaj prej, ter da njegove pesmi bodo v nas živele še naprej.

GREGORČIČEVA PROSLAVA V BRNU

Akademsko društvo »Jugoslavija« v Brnu je v krogu naših v Brnu živečih rojakov in prijateljev našega naroda lepo počastilo spomin pesnika Simona Gregorčiča. Pesnikovo življenje i njegovo delovanje je orisal ing. arh. B. Prašnikar, ki je tudi naglašal pesnikove simpatije do češkega naroda. Veliko pozornost je vzbudila med poslušalci recitacija pesmi »Bramot Čehoma«, ki jo je prevedel pesnik prof. dr. Habrina, znani prevajalec mnogih naših literarnih umotvorov. Tamburaški zbor je z lepim »Venčkom slovenskih pesmi« vzbujal spomine na krasno slovensko domovino. Po učinkoviti recitaciji večno lepe »Soči« pa je akademski zbor pod vodstvom akademika Vierde zaključil spored prisrčne prireditve. Naši vrli akademiki so med proslavo nabrali 250 din. za Gregorčičev spomenik v Ljubljani. Znesek so poslali društvu »Soči« v Ljubljani ki se iskreno zahvaljuje za pozornost in požrtvornost.

„ČESKOSLOVENSKO-JIHOSLOVANSKA
REVUE“ O BEVKU

»Československa-jihoslovenska revue« piše o Bevku:

»Bevkova stvaralačka snaga je iza rata u punom razvoju. Ne prodje niti jedna godina dana a da ne izda jednu ili više knjiga, a osim toga cio niz pripovijesti po raznim listovima. Preklani je počeo izdavati izabrana djela. U njima će izaći starija kao i novija djela. Takove pripovijesti u ovoj knjizi izlaze u drugom preradjenom izdanju. Sadržaj za prvu pripovijetku uzeo je pisac iz srednjega vijeka a događaj se zbiva u vrlo lijepoj gorskoj prirodi. Siže za drugu pripovijest crpio je pisac iz života slovenskih ribara. Obe ove pripovijetke spadaju medju najljepše Bevkove stvari. Steta je što ovaj pisac nije do sada poznat češkoj publici sa pripovijestima i romanima.

To piše 6—7 broj te revije prigodom izdanja Bevkove Kresne noći i Vihara (Ljubljana 1935, Din 70, str. 314).

PRAŠKA »NARODNI
POLITIKA« O KNJIZI
DR. ČERMELJA

Praška »N. Politika« od 12 o. mj. donosi ovaj prikaz knjige dr. Čermelja:

Jugoslavenskoj manjini u Italiji posvećena je dokumentovana engleska knjiga dr. L. Čermelja »Life and death i t. d.« izdana marom Jugoslo. društva za Ligu naroda u Ljubljani. Danas kada se Italija najedamput s tolikom brigom zalaže za mađarske manjine, dolazi Čermeljeva publikacija kao naručena: razlaže savjesno i odlično današnje teško stanje jugoslo. manjine u Italiji, ukazuje na njihov život i uporan boj za očuvanje narodnog opstanka. Autor u petnaest poglavlja podaje istorijsku sliku slovenskog i hrvatskog stanovništva u prijašnjoj i sadašnjoj Italiji. Statistikama i činjenicama dokazuje kako je slavensko stanovništvo u današnjoj Italiji nasilno onarodnjivano i talijanizirano. Italija se ni po čemu ne razlikuje od Njemačke, koja ne priznaje narodnih manjina; niti Italija ne ispunjuje manjinskih obaveza prema Slovincima i Hrvatima na svojem teritoriju. Škole, crkve, uredi, cijeli javni život, cijela administracija je u službi talijanizacije. Kao što su Nijemci ponijemili lužička imena, tako isto čini Italija sa slavenskim imenima. Zastori i policijski progoni primjenjuju se svuda gdje se pojavi jedan Slovenac ili Hrvat. Službeno priznaje talijanska statistika jedva 50.000 Slavena, dok ih zapravo ima preko pola milijona. Ne sumnjamo da će odlična Čermeljeva knjiga na koju upozorujemo sve one koji se bave manjinskim pitanjima, ispuniti svoju važnu zadaću u međunarodnoj literaturi. Mapa, koja je ovoj knjizi pridodata, jasno govori o velikim izgubljenim jugoslavenskim teritorijama. Sigurno da sa sadašnjim prijateljskim talijanskim gestama prema Jugoslaviji ima Italija na pameti lepši postupak sa svojim Jugoslavenima!

I »ČESKOSLOVENSKO-JIHOSLOVANSKA
REVUE« SPOMINJE ČERMELJEVO
KNJIGU

6—7 broj »Československo-jihoslovenske revue« spominje knjigu dr. Čermelja i veli:

»Ova knjiga prof. Čermelja je dosada najpotpunija, najobjektivnija i najveća publikacija o Jugoslavenima pod Italijom.

BOGATA VSEBINA 2. ŠTEV.

»NAŠEGA RODA«

Nr. Rapetova: Otkrova vprašanja. O Hudales: Ubežnik. Fr. Bevk: Vrabčak s črno vratnico. M. Klopčič: Uganke. J. Herfort: Mik. Fr. Čiček: Suha Griža. M. Kunčič: Starka. Cv. Golar: Kako živi prezimuje. Događivščine Pepčka rokodelčeka. Dva reveža se pogovarjata. D. Svetlič: Dva lončka. J. Pavlin: Zajček. Izprijeti volk. Lačna muca. G. Strniša: Gol. J. Pavlin: Lep spomin. J. Ribičič: Pravljici Miklavž. Fr. Ločnikar: Naš psiček. Črni vran. Ljub. Bartol. Nočni posvet. (Vl. Klemenčič). Sedem debelih. Nevidna učiteljica. Kdaj so ljudje začeli kaditi tobak? Drobne zanimivosti. Za male gospodine. Spominski dnevi. Mladina piše. Nagradne uganke. — Oj ilustratorjev so zastopani: Smrekar, ing. Omahen. Prunkova, Justina, Gaspari, Tratnikova, Kejin in drugi

25. novembra 1886

NAŠA SLOGA

Poučni, gospodarski, politički list

Pred 50 godina

RAZPRAVA PROTI RUGGERU CAMUSS-U

Dne 13. t. m. obdržana bi pred okružnim sudom u Rovinju razprava protiv mladika g. R. Camussa, rodom iz Pazina. Državno odvjetništvo tužilo ga, jer da je dne 20. septembra u obćinskoj sgradi u Pazinu prigodom sjednice upravljačkog odbora porezovne obćine Pazin sa galerije vikao: »Evviva Italia, morte alla Croazia, fuori gli schiavi«. Kao glavni svjedok protiv obtuženome bi saslušan predsjednik upravljačkog odbora u Pazinu, g. A. Brtoša. Na glavnoj razpravi u Rovinju bijaše obtuženi proglašeni nevinim, nu državni odvjetnik prizvao se na više sudište protiv tog osudi. Talijanske novine iz Istre i Trsta kao da su pomahnitale od veselja što je obtuženi riešen oblužbe i nevinim proglašen. Porečki listić bio je dapače radi ove razprave zaplijenjen, te mu se jadnome prvi put u kratkomu mu životu dogodilo, da ga je zakvalila politička oblast u Poreču, te nije mogao kao kod svih dosadašnjih zapljenah, bezkažnjeno u bijeli svijet. Za danas uzdržajemo se od svake daljnje kritike.

(I mi, danas... Op. ur. »Istre«.)

OBĆINSKI IZBORI U PAZINU

...Na stolu imademo više pozivnica, kojimi su vabili lude i neuke na izborne sastanke i dogovore. Pozivnice te glase primjerice ovako:

»Il signor N. N. — Cerovglie viene invitato ad una confidenziale ristretta seduta, che avrà luogo nella sala Camus addì 30 ottobre corr. alle ore 11 ant. relativa alle elezioni in corso«

Radilo se dakle sa protivničke strane napetimi silami, al se složnoj volji naroda nije moglo odoljeti. — Nakon tuče uzalud je zvoniti — kaže poslova — a tako nepomaže sada niti našim protivnikom ma bilo kakva izprika: pretrpljeni poraz na cijeloj liniji neka njim bude novim dokazom, da se protiv zakonu i složnoj volji naroda varkom i spleparijom neda dugo vladati.

Hrvatska stranka polučiv sjajan uspjeh, znati će zaista mudrom i pravednom upravom talijanske grihe u obćini ispraviti, te tim izbornu pobjedu sebi i narodu na čast novim lovor-vijencom ovienčati.

SADRŽAJ »JADRANSKOGA KOLEDARA« ZA 1937 GOD.

Tone Peruško: Emigracija u novoj situaciji. Rudolf Golouh: Naloga naše emigracije v današnjem položaju. Dokumenti. Luj Vojnović: Kad je potamnila istarska zvijezda. Mary Vidošić: Ne gubim nade... Ivan Bostjančić: Piše mi mat, Matko Rojnić: Narodnosti u Istri i ravnopravnost. J. P. Zločini »občevalnega« jezika. Dr. Šime Žužić: Istra prema Hrvatskoj u razdoblju 1860—1918. Lavo Čermeli: Srednje in strokovno šolstvo na Primorskem pred vojno. Mirko Breyer: Istranin Josip Voltić (Volltigi). P. R.: Z naših domov na Kopršćini pred 60 leti. Prof. Jerko Gršković: Štrossmajer na Rijeci. Lino Legiša: Kos narečja. Arh. Ante Lorencin: Odlomci iz historije srednjeevropske monumentalne umjetnosti istočnog Jadrana. August Pirjevec: Škof Juraj Dobrila, buditelj hrvatskega kmeta v Istri. Prof. Ante Šepić: Naša glagolska knjiga u Istri. J. Pertot: Jernej Rebec, Josip J. Bazzeli: Zauzimanje flote u Pulji 1918. Ivan Matetić Ronjov: Muzički festival u Omišlju 1936. Ante Dukić: Naš domaći glas. Srećko Kosovel: Čez travnik Trst. Rikard Katalinić-Jeretov: Pričica o vlaškom kosu. Ivo Žic-Klačić: Motiv s otoka. Mirjam: Tatka ima papanka v ječi. Viktor Car Emin: Kako sam počeo pisati. Jože Krapš: Ali še veruješ? Drago Gervais: Orguljaši u Veprincu. Stanko Čok: Številka 5836. Nikola Zec: Još živi Veli Jože. Zvane Kastavac: Jadranske sličice Zvane Kastavac. Nabergoj Stefan: Vrnitev, Viktor Car Emin: Moj povratak. Ton Smerdel: V očeh so solze, Moj otac sanja o Krasu, Planinska sinfonija s Krasa. Drago Gervais: Morski vitez. Janko Samec: Rojakom, Kraška zima, Jesen na Tržaškem. Drago Gervais: Nono Francik, Rikard Katalinić-Jeretov: Dubrovnik, Sustipan. Ladislav Grakalić: Svon kunpanju, Spomini o mladosti. J. Mikac: Narodna nošnja u Brestu. Andrej Gabršček: Benečani-ropari naše svobode. Mate Dvorničić: Moja zemlja. Drago Gervais: Ratne uspomenne jednog dječaka. V. S. Koliko nas ima. O. Črnigoi: Manom knezoškofa Sedeja. Jedan dokument, Razpis, Ime »Lovran«. Cijena koledaru je 10.— Din bez poštarine. Ko naruči i džepni koledar »Soča«, koji stoji 8.— Din bez poštarine, dobije oba koledara franko.

SADRŽAJ 3 BROJA »MALOG ISTRANA«: E. R.: Tri dinara, Liubo Brčić: Kasna jesen. Liubo Brčić: Sveti Nikola, Stablo Blažene Djevice, Indijanci. Šime Fučić: Čudno čudo. Liubo Brčić: Magarac. Prikodražan: Labura, Klok i Flok, Dječje novine, Razno, Zabavni kutić.

....i svakom
dobrom
djetetu
cipele

Bata

39 45

39 49 59 69

29 49 59

UPOZORENJE

Kalendar »Soča« nalazi se u stroju i već se došampava. S obzirom na posebne okolnosti upozorujemo da ove godine izlazi u ograničenijoj nakladi nego dosada i da ga neće moći dobiti oni koji zakasne s narudžbama. Za narudžbe ima još vremena, ali je potrebno da budu izvršene što prije.

Kalendar »Soča« za 1937 donosi znatno upotpunjeni popis žrtava, donosi Crni kalendar, popis palih u Abesiniji, kartu Beneške Slovenije na 2 stranice s malim člankom prigodom 70-godišnjice odcijepljenja tog slovenskog kraja od Austrije i pripojenja Italiji, statistiku o broju djaka na idrijskoj realci s dijagramom, prikaz o našim publikacijama u Juljskoj Krajini, zatim literaturu iz zadnje godine o Juljskoj Krajini. Narodno ističemo da, koliko nam je poznato, kalendar »Soča« prvi donosi prikaz narodnosti odnošaja u bivšem austrijskom Primorju, t. j. Istri, Trstu i Goričkoj, za razdoblje od osamdeset godina i to na temelju službenih statističkih podataka. Odnosi narodnosti prikazani su i grafikonom, koji su, kao i karta Beneške Slovenije, izradjeni u dvije boje.

U dijelu o emigraciji uz drugo donosimo ovaj put potanko upute za sve što treba da zna emigrant kad dodje u Jugoslaviju i kako se ima dalje ravnati.

Opći kalendarski dio imaće promijenjenu poštansku tarifu, što nisu mogli imati drugi kalendari koji su prije izišli.

Ponovno ističemo ono što smo rekli napočetku da kalendar neće moći dobiti oni koji ga ne naruče na vrijeme. — Kalendar »Soča« stoji Din 8.—

— V Trnovem pri Ilirski Bistrici so popravljali poslopje deške ljudske šole. Na obcestni fasadi je bila marmornasta plošča z napisom »Veri in omiki« 1866, katero so ob tej priliki izbili iz zida.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

Iz socijalnog ostsjeka društva »Istra« u Zagrebu

Za Socijalni ostsjek (zimsku pomoć) darovali su: Arch. Marčelja prof. Ivo 50.— Din; obitelj Miloš za uspomenu na pokojnog Zvonimira prilikom rođendana 50 Din; Peruško Tone živčne namirnice; Ladavac vet. Ivo 32.— Din. — Plemenitim darovateljima najljepše se zahvaljujemo.

Tajnik socijalnog ostsjeka: Grahalić Josip

Iz »Omladinske sekcije« društva »Istra« u Zagrebu

Na glavnom članskom sastanku održanom u nedjelju dne 15. novembra o. g. u prostorijama društva »Istra« bio je izabran sljedeći poslovni odbor Omladinske sekcije: — Pročelnik: Benčić Ivan, zamj. proč.: Piriš Drag, tajnik: Lango Lucijan, zamj. tajnika: Škapin Josip, blagajnik: Petar Stanko, knjižničar: Krebel Viktor. — Revizijski odbor: Tanković Pašo, Renko Rado i Žerjal Stanko.

Moli se da se novo izabrani odbor Omladinske sekcije uzme na znanje te da se mu po mogućnosti pomogne u njegovom radu.

U Zagrebu, 25. novembra 1936.

ODBOR.

Nikolinjsko veče

Kao svake godine i ove će »Omladinska sekcija« prirediti zabavu sa plesom i programom na Nikolinjsko veče 5. decembra o. g. u dvorani u Bogovićevoj ulici br. 7.

Unaprijed umoljavamo sve naše Istrane i prijatelje da se u punom broju odazovu našem pozivu za ovo tradicionalno veče.

Istovremeno čast nam je obavijestiti sve, koji kane prisustvovati ovoj našoj zabavi, da se darovi za Nikolinje primaju u društvenim prostorijama u Žerjavićevoj ulici br. 7. svaki dan od 5 do 6 sati na veče.

Detaljno o programu obavijestiti ćemo u idućem broju.

ODBOR.

Primorski spominski večer v Ptuj

Ptuj, novembra 1936. — Dne 10. novembra je priredilo društvo »Gorica« skupno z

ostalimi tukašnjimi narodno-obrambnimi društvu primorski spominski večer, ki je zelo lepo uspel. Prosvetna dvorana Sokola v Mladiki je bila nabit polna in lahko mirno rečemo, da je bilo navzočih preko 300 oseb, ker je za naš Ptuj brezdovna rekordno število.

Prirednemu otvoritvenemu pozdravu je sledila kratka a jedrnatna uvodna beseda, nato pa: »Primorska v besedi in sliki«, predavanje tov. Rusijana-a, ki je v skoraj nad eno uro trajnim izvajanjem podal v prepričevalni resnosti celotno, zaokroženo sliko tragedije naše Primorske, tako v politično-narodnem, gospodarskem in prosvetnem pogledu. Vsebinsko izvajanje so spremljale številne skioptične slike. Med predavanjem so bile vpletene mnoge deklamacije, ki so jih lepo podali trije dijaki tukašnje gimnazije. Tako predavatelj, kakor deklamatorji so bili nagrajeni s prisrčnim aplavzom.

Podčrtati je treba ta prvi skupni nastup narodno-obrambnih društev, da so na ta viden način manifestirala voljo vsega članstva in vsega zavednega prebivalstva sodelovati roko v roki za brate onkraj krivično postavljene meje.

Javna zahvala Jugoslovenske Matice

U korist siromašnih istarskih porodica darovali su: 1. Tvrtka Filipa Deutscha sinovi u Zagrebu 2000 kg gorivog drva; 2. Obitelj Miloš u spomen na svoga nezaboravnoga Zvonimira prilikom njegovog rođendana 14 novembra, 50 dinara.

Na plemenitim darovima, kojima će se otrti mnoga patnička suza, najljepše zahvaljuje Banovinski odbor Jugosl. Matice, Zagreb.

U koledaru »SOČA« naći ćete ove godine više informacija nego u dosadanjim godištim.